

Kasdien

**Illinois valstija pirmutinė
Dėl glosnost sukelta "ūra"
Susirūpinusiems skaitytojams
Apie demokratines laisves**

Illinos valstija bus pirmoji Amerikos valstijų, kuri turės biznio reikalams skyrių Maskvoje. Jame bus nuolat eksponuojamos valstijos pramonės prekės bei produktai pasiūlai tarybinėms biznio organizacijoms.

Gub. Thompson, nuvykęs į Maskvą, susitarė dar ir tai, kad Illinois valstija susigiminiuotų su didžiausia tarybine respublika — Rusijos Federatyvine respublika.

Gubernatoriaus žygiai Maskvoje tenka sveikinti, nes tai yra indėlis į JAV-TSRs savitarpio santykių gerinimą.

Pirmaisiais glosnost mėnesiais Tarybų Sąjungoje buvo kilęs didžiausias "ūra" statyti stalinizmo aukoms prisiminti paminklus, muziejus... Nuo šio "ūra" neatsilikio ir Tarybų Lietuva — įamžinti tremimų į Sibirą atminimą.

Iškilusius Lietuvos liaudies nuomonių, stalinizmo aukomis į Sibirą trėmimą nepakanka vagono pavydalo paminklo, reikia, kad paminklas išreikštų stalinizmo sukeltą visos valstybės tautų kančias.

Nenuostabu, kad emocijų sukeltasis tas "ūra" — atvėso.

Kai kurie laikraščio skaitytojai klausia: Nejaugi Lietuvoje grįš buržuazinis režimas? Nejaugi kunigų žodis tautai bus lemiamas? Nejaugi socializmas subankrutavo? Tokios mintys jiems kyla skaitant iš Lietuvos ateinantį "Gimtąjį kraštą" ir klausantis Vilniaus radijo laidų užsienio lietuviams.

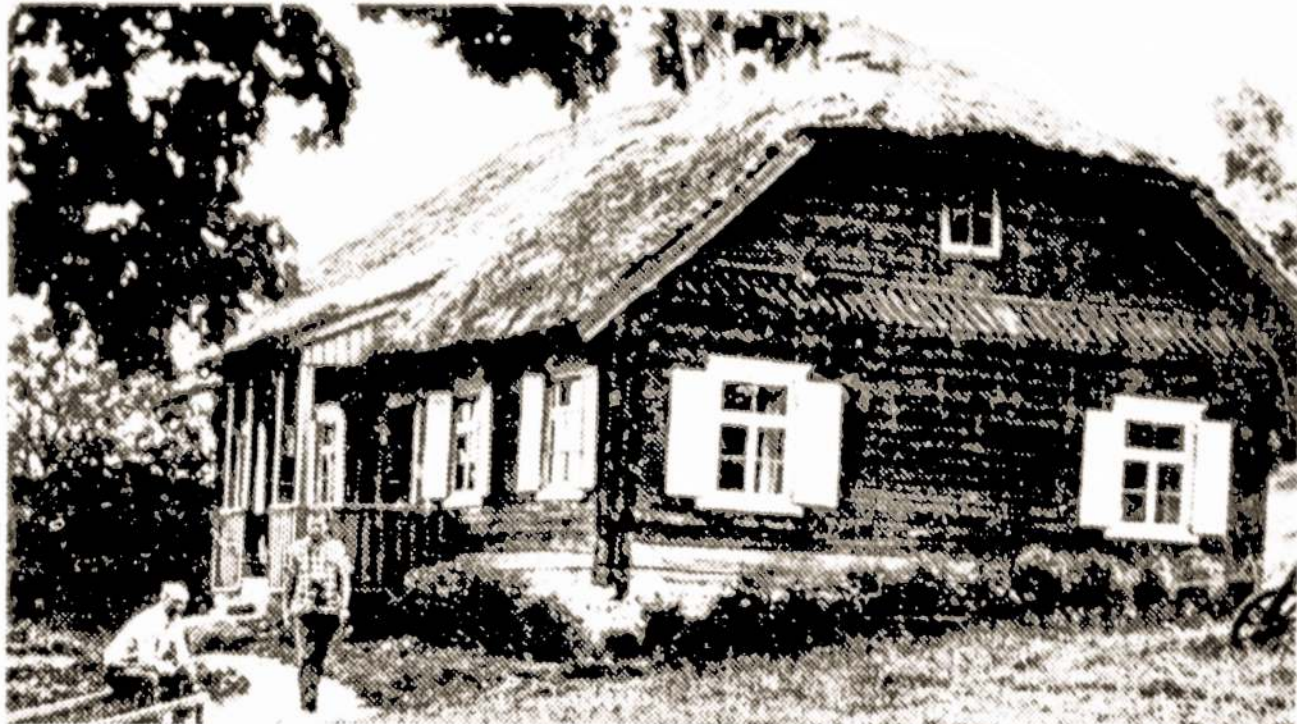
Brangūs skaitytojai, nei grįš buržuazinis režimas, nei kunigų žodis bus lemiamas, nei socializmas subankrutavo. Lietuvoje vyksta visapusiškas persitvarkymas į leninistinį socializmą, kurį stalinizmas buvo sužalojęs.

Apsoliutė Lietuvos liaudies dauguma demokratiškas nėra turėjusi, bet pakankamai protinga, kad prisipažįsta, jog demokratijos mokosi, nes demokratinės laisvės, kokias prieš tūkstančius metų sugalvojo graikų filosofai, valstybės gyvenime sukelia nemalonumų ir net juokingų dalykų.

Praktika yra įrodžiusi, kad demokratinės laisvės turi tarnauti krašto valdančiosios klasės interesams. Pavyzdžiui, Amerikoje buržuazinė demokratija tarnauja buržuazinės klasės interesams. Tai aiškiausiai matome čia gyvendami.

Lietuvoje ir visoje Tarybų Sąjungoje tarybinės vyriausybės įsakais bei įstatymais bus priversta tarnauti darbo klasei. Arba ant-rais sakant, išsivystys socialistinė demokratija.

Mums pažangiečiams būkštauti,

Siemet sukanka 110 metų kaip gimė rašytojas Jonas Bilūnas. Onos Pajėdaitės nuotraukoje namas Niuronyse, Anykščių raj., kuriame rašytojas gimė. Dabar čia memorialinis muziejus.

TIK PO KETVERIŲ METŲ JAV PRIPAŽINO NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ

Praejusių metų rudenį Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Istorijos institute Vilniaus pedagoginio instituto dėstytojas Juozas Skirius apgynė disertaciją istorijos mokslų kandidato laipsniui gauti. Disertacijos tema — „Lietuvos ir Jungtinių Amerikos Valstijų politiniai diplomatiniai, ekonominiai santykiai 1919—1929 m.“ Pirmą kartą tarybinio Lietuvos istorijos mokslo istorijoje šiame gynime dalyvavo kolega iš anapus Atlanto — Viskonsino (JAV) istorijos mokslų daktaras, profesorius A. E. Senas. Nuo to ir pradėdame su J. Skiriu mudviejų pokalbį.

— Tad kuo gi domėjosi A. E. Senas?

— Pirmiausia, kodėl taip ilgai tarybinėje historiografijoje jautėsi panieka Vakarų istorikams ir jų darbams. Visi jie, tarp jų ir A. E. Senas, buvo vadinami tik „buržuaziniais“. Tokio „požiūrio“ šaknys slypi toje nepavydėtinoje padėtyje, kurioje stalinizmo, o vėliau ir stagnacijos metais buvo atsidūręs istorijos mokslas.

— Ar ši disertacija pirmoji, nagrinėjanti tarpukarinės Lietuvos ir JAV santykius?

— Antroji. 1954 m. istorikas A. Fainhauzas apgynė disertaciją „Amerikiečių intervencija į Lietuvą 1918—1920 m.“ Kodėl taip apšviesti santykiai tarp šių dviejų valstybių? Todėl, kad tuomet neišvengiamai reikia kalbėti apie nemažą Amerikos lietuvių pagalbą Lietuvai, siekiančiai JAV pripažinimo. O juk dar visai neseniai į išeiviją buvo žiūrima kaip į „nutautėjusią“ ar susitepusią bendradarbiavimu su fašistais.

— Kada užsimezgė pirmieji santykiai tarp lietuvių ir amerikiečių?

— Susikūrusi Lietuvos Krašto Taryba jau 1917 m. pabaigoje pavedė J. Gabriui, V. Bartiškai, V. Daumantui užmegzti ryšius su Amerikos pasiuntinybės darbuoto-

kad atėjusios į Lietuvą demokratinės laisvą šalį išves iš teisingo kelio, nėra ko būkštauti. Lietuvos komunistų partijos Centro Komitetas yra pakankamai protingas.

S. J. Jokubka

jais. Apie pirmuosius tiesioginius Lietuvos laikinosios vyriausybės kontaktus su JAV sluoksniuais galima kalbėti tik nuo 1918 m. lapkričio mėn., kai buvo patvirtintas pirmasis A. Voldemaro vadovaujamas ministrų kabinetas. Deja, amerikiečiai labai atsargiai vertino šiuos kontaktus: išklausydavo informaciją, kažką miglotai pažadėdavo... ir tuo viskas baigdavosi.

— O Paryžiaus taikos konferencijoje?

— Iš jos lietuviams labai daug tikėjosi, deja, nieko nelaimėjo. Mat amerikiečiai tada dar buvo už nedalomą Rusiją. Išimtis buvo daromos tik Suomijai ir Lenkijai. Tiesa, Paryžiuje Lietuvos delegacija pasirašė dvi labai svarbias jai sutartis su JAV vyriausybės kontroliuojamomis organizacijomis — Amerikos Pagalbos Administracija ir JAV likvidacine komisija. Iš jų buvo pirkti tuo metu Lietuvai labai reikalingų prekių už 5 mln. dol. Tačiau šias sutartis, nepaisant jų trūkumų, Lietuvos vyriausybė vertino ne tik ekonominiu, bet ir politiniu požiūriu.

— Kodėl Lietuva taip atkakliai siekė JAV pripažinimo?

— Ši šalis buvo laikoma neabejotinai Vakarų pasaulio lyderiu, palyginti su Anglija, Prancūzija, Italija. Be to, nereikia užmiršti didelės Amerikos lietuvių kolonijos, kuri irgi prisidėjo prie to, kad JAV, nors ir po ketverių metų nuo Lietuvos valstybės susikūrimo, pripažino ją.

— Kuo prisidėjo prie to Amerikos lietuviams?

— Pirmiausia jie vedė aktyvią propagandą per savo spaudą. Iš jos amerikiečiai sužinojo, kad yra Lietuva. 1920—1922 m. tautiečiai išleido specialius bonus, kurių platinimas davė Lietuvai 1,8 mln. dol., o tai buvo rimta parama nacionalinei valiutai — litui — sukurti. Be to, Amerikos lietuviams buvo įkurę įvairių šalpos fondų Lietuvai.

1918 m. pabaigoje Amerikos lietuvių deka buvo įkurta (kol kas užmaskuotai) Lietuvos atstovybė Vašingtone. Mat tada susikūrė Amerikos lietuvių vykdomasis ko-

TRUMPAI

— AFL-CIO profsąjungų pramonės departamentas ragina Kongresą užgirti įstatymo projektą, siekiantį pažaboti laikraščių leidėjų monopolijas, kurios kontroliuoja daugiau kaip 80 procentų periodinės spaudos.

— Mašinistų profsąjungos prezidentas William Winpisinger ir siūvėjų bei tekstilės profsąjungos prez. Jack Sheikiman balandžio 20 d. buvo nuvykę į Maskvą, kur turėjo susitikimą su M. Gorbačiovu. Tarybų Sąjungos vadovui buvo nuostabu, kad iš JAV pusės yra trukdymų unijistams bendrauti su tarybiniais kolegomis.

mitetas, kurį Lietuvos vyriausybė slapta paprašė vykdyti Lietuvos atsakomybės funkcijas.

— O kas iš Lietuvos vyriausybės atstovų „kovėsi“ dėl Lietuvos pripažinimo Amerikos žemėje?

1919 m. gruodį į JAV atvyko P. Vileišio vadovaujama Lietuvos delegacija. Ją amerikiečiai įsileido su sąlyga, kad ši neužsiims politine veikla. P. Vileišis pažadėjo... ir jau pirmame priėmime valstybės departamente Vašingtone pareiškė, kad jo delegacija atvyko siekti Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo iš JAV vyriausybės pusės, t. y. užsiims politine veikla.

Vėliau P. Vileišį pakeitė V. Carneckis. Jis ir tapo pirmuoju Lietuvos pasiuntiniu JAV.

— Tai gi JAV Lietuvą pripažino tik 1922 m. liepos 28 d. Kodėl taip ilgai tai užtruko?

— Visų pirma per visą Pilietinį karą Rusijoje amerikiečiai į Lietuvą, taip pat į visą Pabaltijį žiūrėjo kaip į nedalomą Rusijos imperijos dalį. Vėliau pripažinimą komplikavo Lietuvos—Lenkijos konfliktas. Tad JAV Lietuvą pripažino tik praėjus ketveriems metams nuo jos nepriklausomybės paskelbimo. Ir pripažino ne tik Lietuvą, o ir visą Pabaltijį tą pačią dieną.

— Tačiau JAV pripažino, kaip Jūs teigiate, ne Lietuvos valstybę, o...

...Lietuvos vyriausybę. Tai pirmas toks atvejis pasaulinėje diplomatijos istorijoje. Mat amerikiečiai, būdami apdairūs žmonės, vis dar abejojo Lietuvos valstybingumo gyvybingumu ir vis dar tikėjo senosios santvarkos restauravimu Rusijoje. Ir, grįžus senajai tvarkai šioje šalyje, jie (t. y. amerikiečiai), pripažinę tik Lietuvos vyriausybę, o ne valstybę, tikėjosi grąžinti Lietuvą į senosios imperijos glėbį. Status quo turėjo pasikeisti po 1933 m., kai JAV ir Tarybų Sąjunga užmezgė diplomatinis santykius, t. y. kai amerikiečiai prarado viltį, kad bus restauruota monarchija. Tačiau ar tuomet amerikiečiai pripažino Lietuvos valstybę, dar nežinia — archyvinis dokumentus tęspėjau išstudijuoti tik iki 1929 m.

Kalbėjosi Arūnas Marcinkevičius

VILNIS

Lithuanian Peoples' Bi-weekly [659-780]

Published bi-weekly, Thursday, except when preceded by a Holiday,
by the Workers Publishing Association, Inc.
Subscription rates in United States: one year \$15.00; Chicago \$17.00;
Canada, and other foreign countries — \$20.00.

POSTMASTER: Send address changes to the
VILNIS — 3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608 Phone 842-7325

Second class postage paid at Chicago, Illinois (U.S.P.S. 659-780)

Kalbant apie pažangiečių sūnus ir dukras

Amerikos pažangių lietuvių senoji karta, atvykusi į šią šalį pirmo Pirmojo pasaulinio karo ar tuoj po karo, savo sūnus ir dukras, nors jau išėjusius į pensijas, bet tebesireiškančius visuomeniniame judėjime, vis dar vadina „jaunuoliais“. Daugiau kaip prieš penkiasdešimt metų, kai drauge su savo tėvais reikėsi visuomeniniame judėjime, ypač savivycikloje, jie buvo jaunuoliai, bet nebe dabar. Dabar jie nepriklausomai nuo tėvų darbuojasi Lietuvių Darbininkų Susivienijime (LDS), skaito laikraštį „Vilnis“, domisi pasauliniais įvykiais, šnekasi apie juos.

Žinoma, nemaža pažangių tėvų sūnų ir dukrų, dalyvavusių tada pažangiam lietuvių judėjime, „sutirpo“ vadinamajame amerikietiš-kame katile, bet nemaža dar yra kurie seka tėvų politiškomis pėdomis. Daugiau ar mažiau jie už socialistinę Lietuvą, domisi Lietuvoje vykstančiomis pertvarkomis ir puoselėja viltį, kad jų tėvų žemė neišskryps iš socialistinio kelio. Pokarinė ateivija, kurią mes įpratę vadinti dypukija, jiems yra svetima.

Šie „jaunuoliai“ supranta kas yra Amerika, supranta, jog ne visiems Amerikoje gyvenimas rožėmis klotas. Jie labai gerai atsimeina, kai jų tėvai imigrantai buvo pravardžiuojami „greenhornais“, „luginais“... kai turėjo spausti centą prie cento, kad suvedus šeimos biudžetą, ypač sunkiais darbininkams Didžiosios depresijos metais. Atsimena jie, kai ne vienam tekdavo eiti gulti nedavaliusiam, tačiau dėka tėvų stropumui vaikų likimu ir jų pačių pastangoms, nemaža jų prasi-mušč į aukštesnį mokslą, įsigijo pelningas profesijas. Šiandien jų gyvenimo lygis daug aukštesnis negu buvo jų tėvų, kai jie vaikai augo.

Senoji pažangiečių karta šiais savo „jaunuoliais“ gali didžiuotis. Įsisavintos iš tėvų lietuvių kalbos, nors angliška jiems lengvesnė, nesigėdina. Įkvėpta meilė lietuviškai dainai netirpsta. Žiūrėk, progai pasi-taikius ir suskamba iš jų krūtinų „Kai aš jokiau per žalią girlelę“. Per gyventojų surašymą, jie užsirašo amerikiečiais-lietuviams.

Kai dabar vietiniuose angliškuose laikraščiuose bei žurnaluose ži-nių apie pertvarkymus Lietuvoje mirga, jų dėmesys tėvų žeme suakty-vėjo rimtai. Netgi jų vaikai paaugliai, nebešnekantys lietuviškai, radę angliškoje spaudoje ką nors apie Lietuvą, skuba didžiuliu ar močiutei, net ir tėvams parodyti: Look, here is something about Lithuania.

Anksčiau, kai drauge su tėvais visuomeniniame judėjime dalyvavo, irgi domėjosi Lietuva, bet tokia, kokią jie pažinojo iš tėvų pasakojimų. Šiaudiniais stogais kaimų žibalių lempučių, iš molio kėstų krosnių Lietuva. Basų artojų ir plūgus traukiančių kumelėlių Lietuva. Bažnyt-kaimiuose kermošių, prie šventoriaus aikštelėse balaganėlių ir namo parėjusių kaimė vakaruškų Lietuva.

Dabar jie domisi kitokia Lietuva, visiškai kitokia.

Parlamente apie ryšius su tautiečiais

Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Užsienio reikalų komisi-ja savo eiliniame posėdyje ap-svarstė kultūrinių ryšių su užsienyje gyvenančiais tautiečiais plėtimo perspektyvas. Skaitytojams patei-kiame svarbiausias pasisakysiujų mintis.

Lietuvos kultūros fondo pirmi-ninko pavaduotojas G. Tarvydas:

17 LKF darbuotojų jau nesutel-pa 3 kambariuose. Būtinai reikia erdvesnių patalpų, ypač reprezen-taciniams priėmimams. Gaunamas lėšas, archyvinis dokumentus fondas neturi nei kur laikyti, nei kur eksponuoti. Archyvinė me-lžiaga paprastai perduodama Uni-versitetui, meno kūrinių — pagal lovanotojų pageidavimus. Tačiau ondas privalo turėti nuolatinę ekspoziciją, kad bet kada Lietuvo-e besisvečiuojantys tautiečiai ga-ėtų ją aplankyti.

LKF pirmininkas C. Kudaba:

Fondui būtinai reikia savo spau-los organo, pvz., periodinio biule-tenio. Tik retkarčiais pasirodan-čios žinutės Respublikos periodi-nie spaudoje nepatenkina nei

mūsų, nei tautiečių. Fondas negau-na tautiečių užsakytų jam lietuviš-kių periodinių leidinių, knygų. Kur visa tai nukeliauja? Negalima įsi-gyti videokasėčių — kodėl? O ko-operatyvai — gali!

„Tiesos“ politinis apžvalginin-kas V. Kavaliauskas:

Opi problema, kaip pervežti per Atlantą tautiečių surinktas ir iš-saugotas meno vertybes. Dolerių trūksta, tai reikia stengtis siunti-nius gabenti Sąjungos laivais bei lėktuvais ir už tai atsiskaityti rub-liais.

Kartais su į Lietuvą keliaujančio-mis dovanomis iškyla nesusiprati-mų. Pvz., buvusio „Draugo“ redak-toriaus Br. Kviklio Universitetui dovanotas revoliucinių atsišauki-mų rinkinys pateko į Partijos ins-tituto prie LKP CK fondus. Tautie-tis prašė apie šią dovaną nerašyti tačiau tai buvo pagarsinta „Perga lėje“.

Pasitaiko, kad į Lietuvą siunčia-ma korespondencija diplomatinė paštu nepasiekia adresato.

A. M

SVEIKINA REDAKTORIŲ S. J. JOKUBKA

(Telegrama)

Lietuvos Žurnalistų Sąjungos valdyba, visų 1.500 narių vardu, sveikina Jus, pažangios Amerikos lietuvių spaudos ažuolą, gražaus jubiliejaus progą. „Vilnis“ ir jos darbininkai redaktoriai įrašyti gražiausiais žodžiais į lietuviškos spaudos ir kultūros istoriją, tame tarpe ir pastarieji keturi dešimt-mečiai, kuriuos laikraščiu atida-vėte Jūs, gerbiamas redaktorium, kartu su visais. Mes spaudžiamė Jums ranką apdovanojimo progą, linkime viso geriausio. Taip pat vi-so geriausio Jūsų žmonai Onutei, visiems „Vilnies“ bendradarbiams, nuoširdiems Jūsų pagelbininkams.

Lietuvos Žurnalistų Sąjungos pirmininkas Domas Šniukas, vicepirmininkas Vilius Kavaliauskas

S. J. Jokubka.

Didžiai gerbiamas drauge S. J. Jokubka,

Nuoširdžiai sveikiname Jus gra-žaus aštuoniasdešimties metų jubi-liejaus progą.

Pažvelgęs nuo šios aukštumos praeitin, Jūs teisėtai galite džiaugtis ir didžiuotis. Kelias, kurį nuėjote, pažymėtas ryškiais ištiki-mybės šventais socialinės pažangos idėjais, pasiaukojimo dvasios stip-rybės, tikros meilės Amerikai ir Lietuvai ženklais.

Iš visos širdies linkime Jums ir Jūsų mielai gyvenimo draugei Anai geros sveikatos, drūtoumo, sėkmės toliau varant geresnio tarpusavio supratimo ir draugystės tarp Lietuvos ir JAV tautų stipri-nimo vąga, daug džiaugsmo ir laimės valandų.

Visada Jūsų Aldona ir Edmundas Juškiai Vilnius,

Brangus drauge, bendražygi, bralau Stasij Jonai Jokubka

Su gilia pagarba ir meile sveiki-nu Tave šviesaus ir garbingo aš-tuoniasdešimties metų jubiliejaus progą.

Džiaugiuosi Tavo nepalaužiama energija, plienine valia, nesulaiko-mu kovingu darbštumu, didžiūo-juosi Tavim, kad išlieki kaip buvęs šventai ištikimas pažangiausioms idėjoms, gilijai ir išmintingai įžvelgi įvykius pasaulyje ir Lietu-voje, gerai perpranti jų prasmę ir visuomet laiku tari reikalingą žodi, kad per visus gyvenimo dešimtme-čius tauriai saugojai ir toliau sau-gai širdyje karštą meilę Tėvynei Lietuvai, jos istorijai, kultūrai, visai geros valios lietuvių tautai. Štai kodėl šviesus ir garbingas Tavo jubiliejus šiandien yra ir mums, šimtams ir tūkstančiams Tavo draugų Lietuvoje tikra šven-tė ir didelės prasmės sukaktis.

Dėkingas esu Tau, kaip dėkingi ir daugelis kitų Tave gerbiančių ir mylinčių draugų, už Tavo pastan-gas ir žygius, skiepijams likimo išblaškytų po platų pasaulį lietuvių širdyse meilę taikai, visų tautų solidarumui, tarpusavio supratimui ir tolerancijai, be kurios nieko gero pasaulyje pasiekti neįmano-ma. Ypač dėkingas už tikrai išskir-tiną Tavo pasišventimą „Vilnies“ laikraščiui, ilgus metus skelbiamą jo puslapiuose tiesos žodį žmo-nėms. Šito Tavo pasišventimo dė-ka „Vilnis“ drąsiai skina sau kelią į

tūkstančius ir tūkstančius skaity-tojų, auga, stiprėja, daro itin tau-ria įtaką lietuviams užjūryje ir lietuviams Lietuvoje. Ačiū už visa tai iš visos širdies!

Tauria savo literatūrine ir visuo-menine veikla Tu neišdildomai įra-šei savo vardą lietuvių tautos kultūros, visuomeninio, politinio gyvenimo istorijon. Praeis daug dešimtmečių, išaugs naujos žmonių kartos, o Tavo vardas nebus už-mirštas, Tavo širdies šiluma alsuo-jantys literatūriniai darbai gavins širdį tūkstančiams ir tūkstančiams žmonių, ateinančių dirbti, kovoti, gyventi, žengti tuo pažangos keliu, kuriuo žengei Tu ir žengti toliau su visa lietuvių tauta, geriausiai jos žmonėmis.

Iš visos širdies linkiu Tau, bran-gus drauge ir bendražygi, ilgų ir vaisingų gyvenimo metų, saulėtos laimės asmeniniame gyvenime, naujų placių ir šviesios Tavo darbuotės laimėjimų.

Su meile ir pagarba Tavo — Juozas Baltušis Vilnius,

Mielas drauge Stasy! Širdingai sveikiname Jus 80-ties metų jubiliejaus progą!

Tiesiog nebūčiau tikėti, kad ma-no bendraamžis, su kuriuo 1924-26 metais kartu mokiausi Panevėžio Mokytojų seminarijoje, jau šven-čia 80-ties metų jubiliejų! Bet, kai pasižiūriti į veidrodį, tai ir pats pradėdu rūštis 80-ties metų jubi-liejui. Taigi, mielas Stasy, laiky-kimės!

Linkime būti sveikam, tvirtam, linksmam, kūrybingam ir lai-mingam!

Bučiuojame Jus ir Anną. Su gilia pagarba, Eleonora ir Pranas Petroniai Vilnius

Brangus Jonai, Nuoširdžiausi linkėjimai Jūsų gimtadienio progai. Sulaukti 80 metų amžiaus ir dar būti tokiam veikliam yra tikrai nuostabus įvykis.

Julius ir Marytė Urbikai

TRUMPAI

— Amerikoje darbo vietoje ry-šium su nelaimingais atsitikimais praėjusiais metais žuvo ar susirgo mirtingai mažiausia 117,000 darbi-ninkų, susižeidę sunkiau ar leng-viau 10 milijonų.

Vilnis, 1989 m. gegužės 11 d.

Portugalijos sostinėje Lisboa-Lisabonoje gyvena beveik du milijonai žmonių. Lisabonoj — ne tik pagrindinis šalies ekonomikos, kultūros židinys, bet ir tarptautinio turizmo centras. Mieste gausu praeitų šimtmečių, siekiančių net IX šimtmetį, architektūros ir įvairių paminklų. Tačiau greta prabangos, blizgesio, tarpsta ir skurdas. TASS-o nuotr.

Eina broleliai namo

Sunkus darbas abejoti. Prisėdus rašyti „Vilniai“, šį jausmą patiriu nuolat. Parašau čia šiandien, o ten perskaito po pusantro—dviejų mėnesių. Kiek per tą laiką naujo atsiranda? Ir parkeris pasunkėja, kaip ir galva, nesuprasdama, ką padaryti, kad Čikaga būtų arčiau, o „Vilnis“ — dienraščiu.

Rašau gruodžio 31-ąją. Dar neišlipęs iš lovos, girdėjau, kokia vėjuota aušta diena. Vėjas dūksta, trankosi, ošina medžius, daužosi į langus, bubina pagalvius, džerškia kažkur surastais skardigaliais. Sniegas tirpsta, išteka upeliais į požemių kanalizacijas. Beveik neabejoju, kad 1989-uosius Vilnius sutiks be sniego. Įdienojus pasnainogeno, o vakarop kiek atšalo, bet tai buvo tik žiemos iliuzija. Beveik linkęs sakyti, kad tai naujametis akibrokštas. Žinoma, ne negirdėtas neregėtas Lietuvai. Sako, būta, kai sausyje sprogo ir žydėjo medžiai. Bet ir dabar norėjosi paprašyti: ei, dangau, duok sniego, šaltuko duok!

Baigiantis seniesiems, didi minia užplūdo Gedimino aikštę. Miestas išpuoštas, prižiebtas spalvotų elektros šviesų, išdabintas veliavėlėmis. Seniai Šalčiai ilgomis žilomis barzdomis, nukarusiais kailinių skvernais šluoja gatves ir aikštes, džiugindami vaikus ir kiemsargius. Ir štai muša laikrodys. Kiemai pripildė bengališkų liepsnų, sproginėjo petardos. Miestas sugaudė, suvilnijo, įsispjūrė triukšmingai lauzė duris į ten.

Tačiau visus aplenkė Rašytojų sąjungos savaitraštis „Literatūra ir menas“. Buvo šeštadienis, gruodžio 31-osios rytas, o ant jo titulinio lapo prieš akis baltu ant žaio: „1989 m. sausio 1 d., sekmdienis“. Tačiau tai suprantama. Ir patys juk savo mintimis ir lūkesčiais į Naujuosius metus įzengėme gerokai anksčiau. Laikė žmonės jaučiasi laisviau. Ir kuomet Lietuvoje pakeliame šampano tures, pro duris įleidžiami Naujieji, daug kur tas padaryta anksčiau — aušta rytas, žmonės sapnuoja pirmuosius 1989-ųjų sapnus.

● Naujus metus Lietuvoje sutiko per 400 žmonių iš Meksikos, Kubos, Vokietijos Demokratinės Respublikos, Lenkijos, Rumunijos. Buvo grupė Amerikos lietuvių turistų iš Bostono ir jo apylinkių, atgabentų čia firmos „Baltic tours“.

● 1988 metais Vilnius priėmė per 62 tūkst. svečių iš užsienio. Ir džiaugiasi Ramutė Kalikauskienė — juk tai net 20-čia tūkst. daugiau negu ankstesniais metais. Ji — TSRS valstybinio užsienio turizmo komiteto Lietuvos valdybos aptarnavimo skyriaus viršivilnis, 1989 m. gegužės 11 d.

ninkė. Grandiozinis pavadinimas. Atklijavus nuo Maskvos, bent perpus sutrumpėtų. Buvo laikas, kai žinią apie besiplečiantį turizmą Lietuvoje priimdavom pasidžiudami: ot, žiūrėkit, augam, augam. Praėję metai daug išmokė ir dabar neužmirštam, kad tai irgi prekė. Už ją sumokama nemaža valiuta, bet kas iš to, jeigu į Lietuvos kišenę nepatenka. Net gėda, kad šitai gimtąja žeme prekiauja svetimi pirkliai.

Bet labas, mieli tautiečiai! Su Naujais metais! Geros Jums sėkmės, stiprios sveikatos! Pasiklojau ant stalo ir Jūsų pasveikinimus — iš JAV, Kanados, Pietų Amerikos, kai kurių Europos šalių. Ačiū, kad prisimenate. Anksčiau prie šito užsiėmimo būdavo linksmiau. O dabar į mūsų gyvenimą įnirtingai įsiveržė tautinio atgimimo, Sąjūdžio tėkmės. Būdam, galvojau, kad jei toliau nuo gimtųjų namų nuklysta žmogus, tai jam sunkiau bendrauti su tauta ir jo kova už savo tautinį statusą, tautinę pilietybę sunkesnė. Tačiau tik per Nemuną — Kaliningrado sritis. Iš ten po viešnagės sugrįžo du Lietuvos vyrai — Gintaras Visockas ir Darius Tarasevičius. Pavaikštinėjo, pasižiūrėjo, susitiko su savo gentainiais ir grįžė pranešė, kad ten „lietuviai miršta tylėdami“. Kai kas iš jų straipsnio „Literatūroje ir mene“ (1989.1.1).

● Atsisveikiname su jumis, broliai, kaip sunkiai sergančiu ligojū — graudžiai šypsodamiesi. Ją bandėme bent sužinoti, kur jus aplankyti, kiek jūsų, tyliai mirštančių. Čia, namie, įvairius skaičius minime: trisdešimt, keturiasdešimt tūkstančių. Pavyzdžiui, Kaliningrado srities Kultūros fondo skyriaus pirmininkas Jurijus Ivanovas mano, kad keturiasdešimt tūkstančių. Gal tai ir tiesa — stagnacijos laikais visko būta: ir prirašinėjimų, ir tendencingų mažinimų. Tačiau Kaliningrado srities Statistikos valdyba teigia, kad lietuvių pas juos — 19677. Kaliningrado mieste gyvena 3475 (1 proc.), Sovetske — 2132 (5,3 proc.), Nemane — 2099 (9,3 proc.), Černiachovske — 1348 (2,8 proc.) lietuvių. Lietuvių yra Slovsko (1464), Krasnoznameniskio (864), Nesterovo (651) rajonuose.

Kaliningrado srityje — nei vienos lietuviškos mokyklos, nei vieno lietuviško darželio. Knygynuose, spaudos kioskuose — nei vienos lietuviškos knygos, nei vieno lietuviško laikraščio. Taip, jūs kreipėtės į Kaliningrado srities valdžią, ne vieną kartą prašėte lietuviškų mokyklų. Mes žinome — jums neleido. Žinome ir tai, kad

Lietuva jums tada neištiesė pagalbos rankos, nes labai „garsiai“ draugavo su broliškomis respublikomis, taip pat ir su Kaliningrado sritimi“.

Prasideda nauji metai, sakau sau. Už lango, kieme, pūkšteri bengališka ugnis. Pasidaro šviesu. Ir tuoj pasigirdo kiek apgirtėjus daina — eisim, broleliai, namo, namo... Pagalvojau, kad, nepaisant įvairiausių pranašysčių, prasidėję metai bus sunkūs — reikės eiti namo, grįžti iš užmaršties, neteisybės, „baltų dėmių“, reikės grįžti į tautą, save patį, reikės būti, kuo privalai būti...

PIRMAS VIDINIO ATĖJIMAS

— Tu vėl čia! — papriekaištavau.

— Su Naujais metais, vyruti! Kodėl taip užkliūnu? Sąžinė ēda? Et, menkniekis! Kam ji reikalinga? Būk kaip buvęs, kaip vakar — partija pasakė ir... šventa teisybė.

— O galva? Štai ji, mano paties galva? Tu manai, kad ji žmogui tik dėl formos?

— Deja, deja...

— Et, Vidini, Vidini. Prikibai, kaip utelė prie šašo. Nenoriu tavęs matyti.

— Mano laikai dabar, žmogau. Pertvarka! Nemanyk, kad atbundant žmonių sąžinei kas nors galėtų duris Vidiniui uždaryti.

Tai baisus sutvėrimas. Po susitikimų su Vidiniu apima sopuliai, bet kur ir ką skauda — nemoki pasakyti. Visas kaip ištisas sopulys ir nusispjauti, kokios formos esi, ar yra šitoje struktūroje galva, ar ne. Beje, Vidinio portreto nesimčiau nupiešti. Ko gero, jis labai teisus, kalbedamas, kad dabar Lietuvoje jo laikai.

Buvo velniškai sopulinga ir todėl, kad štai Kaliningrado srityje, tiesiog savo pašonėje, turėdami tūkstančius lietuvių, ėjome su teismais į užsienius, postringavom ir mokėm, kaip ten tautiečiams likti lietuviams. O ten be mūsų žinojo, kaip — už savo pinigų steigė mokyklas, įrenginėjo spausuves, rašė, spausdino ir leido knygas, įsteigė ir išlaiko Vasario 16-osios vidurinę mokyklą, būrėsi į chorus, sporto draugijas, įvairias organizacijas, leido lietuviškus laikraščius... Kaip nesugaluosi skauduliais, jeigu, tik priartėjus prie grabo, čiupteli rankomis virš pečių ir, ten apčiuopęs galvą, nesuvoki, kokiam velniui ji tiek metų nešiota. Mieloji Tauta, ne kažin kaip turėtum atrodyti išbarstytiems po pasaulį savo sūnums ir dukterims, jeigu jau šalimais, tik už Nemuno, tylėdami miršta Kaliningrado srities lietuvių. Tu, Tauta, beje, netgi nežinai, kiek ten mirštančių ir kaip jiems padėti. O gal mirštantys mirštančiam ir negali ištiesti pagalbos rankos? Gal ir Tauta susitaikė su tokiu likimu baltų žemėje, kaip ir tieji, kurie už Nemuno?

Vidinis supranta, kad kažkas su manimi negerai. Bet nemanau, kad supranta tiek, kiek reikėtų suprasti. Per penkiasdešimt metų pirmą kartą gyvenime žmogus supranta, kad galva ne šiaip papuošalas, kad ji duota savarankiškam mąstymui. Nu, Vidini, mes dar susitiksime. Tau šį tą dar pasakysiu. Bet paskui... Dabar tu man tikra kankynė. Šiandien todėl, kad iš Kaliningrado žemės G. Visockas ir D. Tarasevičius parnešė liūdnu žinią.

● Bet kodėl gi jūs, brangūs tautiečiai, tada netapote knygnešiais, šį kartą iš Lietuvos į Sritį gabanančiais lietuvišką spaudą? Kodėl nemokėte savo vaikų lietuvių kalbos namie, kaip anais tolimalais baltos gadyinės laikais? Apkaltinti lengva. Kaip neši, kaip mokysi, kad gal net nežinai, jog tauta taip

jau kartą buvo išgelbėta. Baisiausia nežinoti savo praeities. Nuo to mankurtiško nežinojimo ir prasideda tyli tautos mirtis. Šitai gerai suprato tie, kurie mus vedė į „susiliejamą“.

● Kalbėjomes su Prano Vitonio suaugusia dukra, kuri paklausė, ar mums nekeista, kad ji jau beveik nemokanti lietuviškai. Tada nesistebėjome: ne, mes viską puikiai suprantame. Dabar, šiek tiek iš toliau, kitaip atrodo. JAV, Australijoje, Pietų Amerikoje kartų kartos išsaugojo lietuviybę, o čia, kai iki Lietuvos tik keli žingsniai...

— Vidini, tu dar čia?

— O kur man dingti?, — atsiliepė. — Neblogi tavo namai. Čia dar tik inkščinama, bet į užpakalį Vidiniui nespiriama. Mąstytk, mokykis, o jeigu neišmoksi, tiek to. Dėl to kape gal sunkiau nebus. Ten visi, sako, Dievo duotoje dalyje. Bėda tik, kad gyviesiems ne tas pats, kokiais būdami žmonės išėina į amžiną atilsį. Supranti?

Suprantu—nesuprantu, bet aš turiu tokį užrašėlį. Jis padeda suprasti lyg ir daugiau. Ne tau, ne tau, Vidini, pranešti, kad 1989-uosius sutikau dirbdamas „Tėviškės“ draugijoje. Geriau paskaitykim, ką parašė G. Visockas ir D. Tarasevičius:

● Lietuvos inteligentus (o gal jie?) turėtų surasti plečianti savo veiklą „Tėviškės“ draugija, „Mažvydo“, „Vydūno“, „Prūsos“ draugijų klubai.

— Aha, — šyptelėjo Vidinis. Ir pakomentavo: negalvokime, kad iš tikrųjų žemės viduryje stovi tavo „Tėviškė“. Bet šiaip ar taip, reikėtų nors ką daryti. Juk kiek žinau, tik iš kalbų ir žinote vieni apie kitus — „Tėviškės“ draugija apie „Mažvydo“, „Vydūno“, „Prūsos“ klubus, ir atvirkščiai — tieji apie „Tėviškę“. Linkiu sėkmės, te Nauji metai jus sugiminiuos. Paskui atsiminė, išsitraukė „Tiesos“ laikraštį ir garsiai perskaitė TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsaką dėl Motinos didvyrės vardo suteikimo daugiavaikėms motinoms, gyvenančioms Lietuvos TSR. Birutei Gidienai, Jadvygai Romienei ir Editai Varanavičienei, pagimdžiusioms ir išauginusioms 10 vaikų, apdalintomis ordinais.

— Gimdo Lietuva, gimdo dar. Tik, regis, vargšėlė, nebeturi savo ordinų. Reikia, kad Maskva prisegtų. — Jis truktelėjo pečiais. Aš to nedariau, tačiau ir aš nelabai suprantu, kodėl ir prie gimdyvių turi budėti aukščiausioji šalies valdžia, dalindama ordinus iš M. Gorbačiovo ir T. Mentešašvilio rankų. O Vytautui Astrauskui palikta teisė nusipirkti gėlių Vilniaus šiltnamių kombinatė ir su jomis atlikti suverenios Lietuvos aukšto pareigūno misiją.

Buvau įmiršęs, piktas, niekinau galvą už tokį jos pluralizmą. Ak tu, mirštanti lietuviybė Kaliningrado srityje ir gimstanti Lietuvos lopšiuose!

Galbūt kartais sąžiningiau mažesnis džiaugsmas — štai Lietuvos lopšiai, ir gal tegu jie tebūna tik jos. Kaip mažiausiu, taip didžiausiu rūpesčiu. Tuomet ir gėlės nebublanks galingų ordinų šešėlyje. Vidinis šyptelėjo, lyg nujausdamas, ko susimąsčiau.

— Įsliauzė gyvatė į širdį. Tai gerai. Tai jos metai. Sako, jie bus rąstantys. Bet kažin, kokio dar gyvio reikėtų, kad mąstymas įsikūnytų veikloje, — paklausė nenugindamas tos ironiškos šypsnelės.

Pranas Karlonas

— Mincapolio diabetikų institutas pasirašė penkiems metams susitarimą su Tarybų Sąjungos specialistais išvien siekti patobulinių gydant sergančius cukrine liga.

Neseniai Lietuvoje viešėjo grupė JAV moksleivių iš New Jersey, Ohio Illinois valstijų.

Algirdo Sabaliausko nuotraukoje: JAV moksleiviai pamokoje Vilniaus S. Neries vidurinėje mokykloje.

AMERIKOS BIZNIS: EKONOMINĖ ŽVALGYBA LIETUVOJE

Beveik mėnesį Lietuvoje viešėjo „Euromedika“ firmos iš Bostono (JAV) vadovaujantis partneris Romas Bričkus. Tautietis domėjos Respublikos įmonių darbu, perspektyvomis kurti mišrias įmones. Apie tai — šis interviu.

Kokie Jūsų įspūdžiai apie Respublikos pramonę?

Pradžioj pažymėsiu, kad visose įmonėse, organizacijose jų vadovai visiškai atvirai pasakojo apie tas problemas, su kuriomis susiduria jų vadovaujami kolektyvai. Ir taip buvo visur — Vilniuje, Kaune, Panevėžyje, Kretingoje — visose 25 įmonėse, kur aš lankiausi. Kokios gi tos problemos, su kuriomis, mano nuomone, susiduria Respublikos įmonės? Tai centralizuotas jų valdymas iš Maskvos, „monopolistinis“ žaliavų tiekimas ir tvirtos valiutos stoka. Štai tie „trys banginiai“, kurie neleidžia visu pajėgumu ir intensyviai dirbti Lietuvos pramonei, atsiskleisti žmonių iniciatyvai ir sugebėjimams.

O biznio reikalus aš (o tai ne tik mano vieno nuomonė) norėčiau tvarkyti tiesiogiai su Lietuva. Sakote, „separatistinės“ nuotaiškos? Tačiau pasvarstykim: jei visi gamybos, tiekimo bei komercijos reikalai bus sprendžiami Maskvoje, mes vėluosim su gamyba, o tuo pačiu ir su prekybą „išmetimu“ į rinką. Vadinasi, mus aplenks konkurentai, ir mūsų gamyba taps

nuostolinga. O kuris biznierių nori bankrutuoti?

Kaip Jūs norėtumėte bendradarbiauti su Lietuva: ar skolinti Respublikai kapitalus, ar kurti mišrias įmones?

Kol kas aš matau realų tik ant-rajį variantą.

O kokiu kursu būtų lyginamas dolerio ir rublio kursas? Oficialiu, galiojančiu TSRS, kai 1 dol. — 63 kap., ar Vakarų bankų kursu, kai dol. — 3—5 rubliai?

Aš manau, tai turėtų spręsti laisva dolerio ir rublio rinka.

Ar daug tautiečių norėtų investuoti kapitalus į Respublikos ekonomiką?

Labai daug. Tai ir pensininkai, pasiruošę tam skirti savo iš pensijos sutaupytus tūkstančius. Tai būtų ir labai stambios sumos iš grupinių sudėtinių fondų.

O Jūs per šį mėnesį ar nutarėte dėl bendradarbiavimo, mišrių įmonių kūrimo?

Aš išsirikau vienuolika konkrečių pasiūlymų, kuriuos atidžiai išnagrinėsiu. Tai planai kurti bendras įmones žemės ūkiu, medicinos, kompiuterizacijos bei gamybos automatizavimo srityse. Daugiau konkretizuotis nenoriu: esu apdairus biznierių ir kol kontraktas nepasirašytas, nenoriu apie tai garsintis. Apie tai, manau, papasakosiu po trijų—keturių mėnesių, kai vėl atvyksiu į Vilnių. Ir tąkart jau tikiuosi pasirašyti kontraktą ar kontraktus.

Romas Ruginis

LENKIJOS MATEMATIKAI VILNIUJE

„Lietexpo“ parodų rūmai nūnai kas savaitę kviečia į naujus renginius — dauguma jų dalykiniai. Muges aukcionai, parodos, kur sudaromi sandėriai, pasirašomi milijoniniai kontraktai. Suprantama, kad toks parodų ir komercijos centras Vilniuje vilioja ne tik Lietuvos, bet ir kitų šalių verslininkus, menedžerius. Šį kartą į Lietuvos TSR prekybos ir pramonės rūmus kreipėsi Lenkijos užsienio prekybos įmonės „Remex“. Tai ne gigantiškas koncernas, o firma, kuri atstovauja nedidelėms ir vidutinėms kooperatinėms bei amatinių įmonių užsienyje, importuoja tokių įmonių produkciją.

„Remex“ atstovų nuomone, Lietuvoje plečiantis kooperatiniam judėjimui, atsiranda galimybės ieškoti tarp tokių giminingų įmonių kaimyninėse šalyse bendradarbiavimo galimybių, keistis produkcija, žaliavomis, pusgaminiais.

„Remex“ atgabentoji ekspozicija sudaryta tik iš masinės produkcijos pavyzdžių, tačiau pažūrėti yra ir ką — kosmetikos priemonės,

mokyklinės prekės, žaislai, reikmenys, tualetiniai atributai — tik dalelė to spektro. Beje, „Remex“ susivienijimo atstovai čia pat siūlė priimti bet kokį individualų užsakymą, nes kooperatininkai ir amatininkai specializuojasi gaminti įrangą, baldus, siūti rūbus pagal kliento dokumentaciją ar projektą, brėžinį, kurį sugalvojęs aptari su meistru ir gali būti tikras, kad kažkas iš to išeis. „Remex“ parodos dalyviams ir pirmiausia Lietuvos firmoms siūlė specializuotus statybos darbus, įvairių įrenginių montavimą, automobilių remontą bei daugelį kitų paslaugų, kurias Lenkijos kooperatininkai pajėgūs suteikti. Parodoje buvo sudaromos kelios dešimtys įvairių sutarčių tarp Lenkijos ir Lietuvos firmų, pirmiausia bendrai gaminti plataus vartojimo prekes.

Antanas Abraitis

Kai žmogus stengiasi būti nuoširdus, jis jau nenuoširdus.

V. Kubanevas

LIETUVIŠKI VADOVĖLIAI — NACIONALINEI MOKYKLAI

Praėjusiais rugsejo pirmajai buvo išleista serija naujų vadovėlių lietuviškoms mokykloms, tarp kurių ypač paminėtinas kokybiškai naujas lietuvių kalbos vadovėlis vyresniosioms klasėms, nauji lietuvių kalbos, literatūros vadovėliai jaunesniųjų klasių mokiniams, matematikos ir fizikos vadovėliai įvairioms klasėms ir galiausiai pirmas pokario metais rimtas muzikos vadovėlis. Man teko jį vartyti ir daviau sau žodį, kad per atostogas, turėdamas daugiau laiko, būtinai perskaitysiu šią glaustą muzikos istorijos enciklopediją. Naujais vadovėliais buvo pilnai aprūpintos visos lietuviškos mokyklos. Pedagogai labai džiaugiasi tuo faktu, geria vadovėlių kokybę, tačiau dar daug mokymo programų remiasi senais vadovėliais. Siekiant gilinti nacionalinės mokyklos pertvarką, reikia užpildyti ir šias spragas. Ypač reikalingas istorijos vadovėlis, mat pagal senuosius dėstyti šį dalyką, kai atverti keliai viešumai ir tiesai, jau neišeina.

Siekdami kuo greičiau įveikti atsilikimą šioje srityje, Lietuvos liaudies švietimo ministerija bei Leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų komitetas paskelbė konkursą geriausiems „Istorijos skaitiniams V klasei“ ir „Sisteminiam Lietuvos istorijos kursui VII—X klasėms“. Konkurse dalyvauti pareiškė norą ne tik pedagogai ir istorikai, bet ir moksleiviai. Konkurso rezultatai bus paskelbti šių metų vasarą.

Na, o kokios vadovėlių pasaulio naujovės jau parengtos spaudai? Kauno „Šviesos“ leidykla — lietu-

viškų vadovėlių aruodas šiai akcijai jau rengiasi, vadovėliai bus leidžiami Respublikoje. Švietimo ministerija pranešė, kad šiemet bus išleisti 110 pavadinimų vadovėliai, 65 iš jų — originalūs, t. y. parašyti specialiai pagal laiko reikalavimus. Visi vadovėliai, skirti I—IV klasėms, parašyti mūsų Respublikos specialistų. Mūsų pedagogai ir mokslininkai taipogi sukūrė Lietuvos istorijos kursui, geografijai, muzikai, užsienio kalboms dėstyti skirtus vadovėlius ir mokymo priemones.

Dabar sudaryta komisija, kurios sudėtyje žymiausi mokslininkai pedagogai, kultūros veikėjai, jiems pavesta detalizuoti nacionalinės mokyklos koncepciją pagal dėstomuosius dalykus. Kai šis darbas bus baigtas, vėl bus skelbiami konkursai įvairių sričių vadovėliams. Numatoma vienu metu kurti kelis vadovėlius — praktika parodys, kuris geresnis. Taip dabar rašomi paraleliai keli rusų kalbos vadovėliai X klasėms. Daugelis jau beveik baigtų vadovėlių nūnai pačių autorių papildomi ir peržiūrimi: štai V. Daujotytė, E. Bukelienė ir B. Masionienė dar patobulino jau parengtą spaudai lietuvių literatūros vadovėlių XII klasei, įtraukė į jį lietuvių rašytojų emigrantų poeziją. L. Abraitytė parengtą „Skaitinių V klasei“ rankraštį papildė naujais autoriais. Numatoma taipogi išleisti užsienyje gyvenančių lietuvių rašytojų kūrinių chrestomatiją. Atsiranda ir šios leidybinės veiklos sponsorių — tai Kalessnikų tarybinis ūkis ėmėsi finansuoti autorius, Kazimieras Ulba

SLAPSTOMI NACISTINIAI NUSIKALTĖIAI

NIUJORKAS. IV. 5 d. TASS-o korespondentas Vladimiras Mostovecas praneša: net ir praėjus daugeliui metų negalima pamiršti hitlerinų budelių ir Tėvynės išdavikų, kurie susitėpė taikių tarybinių piliečių krauju Antrojo pasaulinio karo metais. Jų padarytiems nusikaltimams nėra senaties termino, už juos niekada nebus atleista. Dar gyvi šių nusikaltimų liudytojai, išliko dokumentai ir nuotraukos, pasakojančios apie masines žudynes ir kankinimus, sudegintus kaimus ir hitlerinų mirties stovyklų baisumus. Bet, praėjus beveik 44 metams po fašizmo sutriuškimo, tūkstančiai nacistinių žudikų vis dar slapstosi nuo atpildo. Simtai tokių nusikaltėlių rado prieglobstį Jungtinėse Valstijose. Tarp jų — ir tie, kurie siuntė Tarybų Lietuvos teritorijoje.

Tyliame Vorstero prie miestyje (Masačusetso valstija) gyvena pensininkas Metju Katin. Tikrasis jo vardas — Motiejus Katinauskas. Kaimynystėje gyvena dar vienas lietuvių kilmės amerikietis — Vytautas Gudauskas. Nuo 1941 iki 1943 metų jie abu tarnavo Lietuvos policijos 2-ajame batalione. Jis veikė hitlerininkų okupuotos Lietuvos ir Baltarusijos teritorijoje. Žudikų iš šio bataliono aukomis tapo tūkstančiai taikių tarybinių piliečių — rusų, žydų, lietuvių, baltarusių, lenkų. Po karo Katinauskas ir Gudauskas pabėgo į Vakarų, penktojo dešimtmečio pabaigoje atsidūrė Jungtinėse Amerikos Valstijose, o vėliau gavo Amerikos pilietybę. 1985 metais „pensininkų“ praeitimi susidomėjo specialus JAV teisingumo ministerijos sky-

rius, ieškantis nacistinių nusikaltėlių. Jis iškėlė bylą dėl Amerikos pilietybės atėmimo ir jų išsiuntimo iš Jungtinių Valstijų. Tačiau ši byla ilgam įstrigo teisme, kuris vis dar nenori laikyti įtikinamais kaltinimų, pateiktų Katinauskui ir Gudauskui. Pirmasis teigia, kad visą karą dirbo tėvo ūkyje, o antrasis — kad buvo batusiuvys.

Reikia pasakyti, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose pasislėpė nuo baudmės dešimtys galvažudžių iš Lietuvos 2-ojo bataliono. Daugeliu jų įvairiu metu buvo užvestos teisminės bylos, kurios arba tebėra nagrinėjamos iki šiol, arba iš viso nutrauktos „dėl įkalčių stokos“. Kliftone (Niūdžersio valstija) gyvena Juozas Kungys, kuris dalyvavo nužudant daugiau kaip 2 tūkstančius žmonių, tarp jų — moterų ir vaikų, Kėdainiuose. Jo byla Amerikos įvairių instancijų teismuose nagrinėjama jau šešerius metus. Tiek pat laiko teismo organai tiria Hartfordo (Konektikuto valstija) gyventoją, buvusio baudėjo Broniaus Kaminsko praeitį. Dar vieno buvusio baudėjo — Mečio Paškevičiaus byla buvo visiškai nutraukta, kadangi jo advokatai pareiškė, kad jis negali būti teisiamas „dėl sveikatos būklės“.

Lietuvos 2-ojo bataliono vadas Antanas Impulevičius iki pat savo mirties 1970 metais nesislapydamas gyveno Filadelfijoje, nors 1962 metais tarybinis teismas už akių jį buvo nuteisęs aukščiausia bausme. Tarybų valdžios organai du kartus reikalavo, kad JAV išduotų budelį, bet jiems buvo atsakyta neigiamai.

ELTA

iš Vilniaus „Tiesos“ balandžio 6-osios laidos.
Vilnis, 1989 m. gegužės 11 d.

Šiuo metu Lietuvoje yra 240 mokyklinių girininkijų, kurios vienija apie 10 tūkstančių moksleivių. Per vieną sezoną jie pasodina 800 hektarų miško. Nuotraukoje: Pašilės girininkas M. Vilkelis su Ukmergės 6-osios vidurinės mokyklos jaunaisiais.

K. Donelaičio kinematografinis portretas

Lietuvos kino studijoje Kristijono Donelaičio gimimo 275-ųjų metinių proga sukurtas dokumentinis filmas „Kaip draugas jūsų pažįstamas“, pasakojantis apie lietuvių pasaulietinės literatūros pradininko gyvenimą, kūrybą, su jo vardu susijusias vietas, poeto kūrybinio palikimo tyrinėjimus.

— Šis dokumentininkų kūrinys neabejotinai užima deramą vietą pastarojo meto Lietuvos kino studijos kūryboje, — papasakojo Kino studijos direktorius Danielius Mickevičius, — dabar atsiskakome šablono, atveriamė galimybes atsiskleisti kinematografininkų individualybėms ir tai iš karto pasijuto naujojoje kinematografinėje produkcijoje. Filmą apie Kristijoną Donelaitį papildė serija no-

vatoriškų kūrinių apie lietuvių tautos sūnus, tokius, kaip Vytautas Putna, Vincas Mickevičius-Kapsukas, daktaras Basanavičius...

Naujajame filme žiūrovas išvys šimtmečių dulkių paliestas, bet vis tik išlikusias ainiams nemirtingojo būrų dainiaus rankraščio eilutes, susipažins su jo studijų vieta — buvusiu Karaliaučiaus universitetu, apsilankys Tolminkemyje, kur prabėgo brandžiausi gyvenimo metai, kur aukotasi kūrybai ir žmonėms.

Filmo apie Kristijoną Donelaitį scenarijų parašė ir jį režisavo režisierius V. Imbrasas, o jam šiame nelengvame darbe padėjo operatorius A. Blyža.

Kostas Palionis

JAUNIMAS NORI KELIAUTI

Taip apie dabartinę situaciją jaunimo turizmo baruose pasakė Lietuvos jaunimo tarptautinio turizmo biuro „Sputnikas“ pirmininkas Alvydas Raškauskas. Ir tai liudija ant jo stalo gulinti užsakymų, kuriuos tik per vieną šių metų mėnesį gavo biuras, knyga. Suprantama, jog nedidelis, bet veiklus „Sputniko“ kolektyvas stengiasi užtikrinti kelialapių pasiūlą. Rankas jiems dabar atrišo Lazdijuose atidarytas Lietuvos muitinės punktas, atvėręs kelius autoturizmui. Kasdien autobusai su Lenkijos jaunimo turizmo firmų emblemos ir mūsiškiai su užrašais „Lietuva“ kerta sieną abiejomis kryptimis.

Siekiant išplėsti turizmą tarp kaimyninių šalių, Vilniuje „Sputnikas“ pasirašė sutartį su Lenkijos Liublino miesto jaunimo sąjungos turizmo paslaugų biuru. Pernai iš Lenkijos į Lietuvą atvažiuodavo daugiausia moksleiviai ir studentai. Šiomet vyks jau ir specializuotos grupės — jaunųjų žemdirbių, istorikų, architektų, statybininkų, inžinierių... Beveik visos jos lankysis Vilniuje, Kaune, Panevėžyje, bus įmonių ir organizacijų svečiai. Vien tik pagal naują kontraktą bus aptarnauta apie tūkstantį žmonių, o antrą tiek Vilnis, 1989 m. gegužės 11 d.

— Tačiau mes palaikome ryšius ne tik su minėtu turizmo biuru, — pasakojo Alvydas Raškauskas. — Mūsų partneriai Lenkijoje — tai jaunimo turizmo biuras „Juventur“ ir studentų turizmo biuras „Almatur“. Šiomet labai išplėsimė specializuotų mūsų turistų grupių veiklą — Lenkijos keliomis dviratininkų grupės, upėmis — vandens turizmo mėgėjai, vyks ir automobilstų ekipažai. Šiomet organizuosime jaunimo grupes, kurios Bulgarijoje keliaus J. Basanavičiaus vietomis, į Švediją, VFR vyks sportininkai, į Meksiką keliaus jaunimo saviveikliniai kolektyvai...

Šiais metais su „Sputniko“ kelialapiais po svietą margąjį keliaus apie šeši tūkstančiai jaunu žmonių.

Valdas Araminas

— Ekonomiškai neišsivysčiusios šalys, vadinamos Trečiojo pasaulio šalimis, išsivysčiusioms šalims yra prasiskolinusios 1,3 trilijono dolerių. Tai neapsakomai didelė suma. Netgi Tarptautinio finansų fondo direktorius-izdininkas Michael Camdessus susirūpinęs sako, kad reikia ką nors daryti, kitaip tos šalys niekad neišbrės iš skolų.

IŠ LIETUVOS KURORTŲ ISTORIJS

Lietuvos kurortai prasidėjo kurtis praėjusio amžiaus pradžioje, nors jau ir anksčiau mūsų krašto gyventojai, pastebėję mineralinių šaltinių gydymo galią, primityviai naudojo juos gydymui.

Pavyzdžiui, Prienų rajone esanti Stakliškių vietovė jau nuo seno garsėja savo mineralinio vandens gydymosiomis versmėmis. Dar XVI a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didysis etmonas Pacas, buvęs Stakliškių seniūnu, sužinojo, kad vietos vargingieji valstiečiai, pritrūkę druskos, vandenį maistui gaminti sėmdavę iš netoliese miestelio esančio sūraus šaltinio. Greitai Stakliškėse pasirodė išgarsėję naudingųjų iškasenų tyrinėtojas ir įžymus botanikas B. S. Jundzilas. Vėliau apie savo atliktus tyrimus jis paskelbė knygelėje „Apie Stakliškių druskos šaltinius ir druską“.

Kada Stakliškių šaltinių vanduo imtas naudoti gydymui, sunku pasakyti. Jau 1842 metais laikraštis „Kurjer Vilenski“ paskelbė, kad Stakliškėse esą galima išsigydyti nuo 12 ligų. Savininkas Muravjovas pastatė namus, arklidę, maldyklę, medžio lovius, į kuriuos įvedė vario vamzdžius vandeniui sušildyti. Kurhauze buvo 6 palatos, vėliau pastatyta daugiau. Buvo įrengtos 23 vonios. Takelius į šaltinius išgrindė lentomis. Kasmet čia gydydavosi apie 200 žmonių. Birštone gydydavosi tie, kurie nepatekdavo į Stakliškes.

Tačiau šiam tuo metu jau ėmusiam populiarėti kurortui nebuvo lemta ilgai gyventi. 1875 metais kilęs gaisras sunaikino gydyklas. Jos nebuvo atstatytos, nes pradėjo garsėti netoliese esantis Birštonas. Jo kurortas buvo įkurtas, remiantis profesoriaus A. Abichto vadovaujamos ekspedicijos (1851 m.) išvadomis apie mineralinių šaltinių tinkamumą gydymui.

Kitas profesorius — S. Fonbergas 1836 m. paskelbė spaudoje darbą apie Druskininkų minerali-

nių šaltinių gydomasias savybes. Pranešimas susilaukė dėmesio. 1837 metų gruodžio 31 d. caro vyriausybė patvirtino kurorto įsteigimo projektą.

1838 metais Druskininkuose, 1854 metais Birštone pradėta statyti ligoniams namus, įrengtos vonios, atvyko dirbti pirmieji gydytojai. Nuo tada abu šie kurortai pradėjo augti. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą jie buvo labai populiarūs. Apie tai kalba jau toks faktas, kad jie abu būdavo aprašomi visuose Rusijos imperijos kurortams skirtuose leidiniuose.

Po Pirmojo pasaulinio karo nuikoti kurortai buvo atkuriami labai lėtai. Valstybė kurortų vystymu mažai tesirūpino, tuo daugiau užsiėmė labdaringos organizacijos ir pavieniai asmenys. Birštone didesni tvarkymo darbai pradėti po 1924 metų, kai kurortą perėmė Raudonojo kryžiaus draugija. Druskininkų atkūrimu susirūpinta 1930 metais. Likėnų kurortas pradėtas steigti 1938 metais.

Lietuvos Respublikoje kurortai veikdavo tik vasarą (3—4 mėnesius). Juose dirbo palyginti nedaug gydytojų. Svarbiausias gydomasias faktorius buvo mineralinis vanduo. Gydomasias purvas mažai tenaudotas. Vėliau, be paprastųjų mineralinių vonių, ėmė veikti angliarūgštės vonios, įvairūs dušai, pradėtos daryti elektros procedūros.

Smarkiai Lietuvos kurortai buvo nusiaubti per Antrąjį pasaulinį karą. Tačiau pagrindiniai jų atstatymo darbai buvo baigti jau 1948 metais, o po dvejų metų visuose Lietuvos kurortuose išsėjosi 31 250 žmonių. Kurortai pradėjo veikti ištiesus metus. Palangoje, radus tinkamo gydymui purvo ir mineralinio vandens, 1959 metais pradėtos naudoti balneologinės gydymo priemonės.

1986 metais Lietuvos kurortuose išsėjosi 146 tūkstančiai žmonių.

Z. Navickas

KERNAVĖS ATKŪRIMO ATEITIS

Lietuvos kultūros fondas aktyviai įsijungė į Kernavės istorijos paminklo atkūrimo akciją. Šiomet jau įkurtas Kernavės archeologijos ir istorijos muziejus-rezervatas. Paprašėme Lietuvos kultūros fondo darbuotoją Alytę Andrašienę painformuoti apie tolesnius darbus šioje srityje:

— Lietuvos TSR kultūros ministerija ir Lietuvos kultūros fondas dabar skyrė lėšas naujo muziejaus ir muziejinių gyvenvietės Kernavėje statybai. Projektą skubiai rengia Kolūkių statybos projektavimo institutas kartu su Lietuvos

TSR miškų ūkio ministerijos projektavimo biuru. Projektuotojų nuomone, būsimasis kompleksas turėtų būti medinis. Jį sudarančius namus pagamins ir pastatys Ukmergės miško pramonės gamybinis susivienijimas. Tolesnė Kernavės vystymo perspektyva — kultūros centro šioje istorinėje vietovėje įkūrimas. Šiai idėjai lėšas skiria meno kolektyvai, įmonės, pavieniai asmenys, leidyklos, savo honorarus aukoja rašytojai ir poetai. Kultūros centras su muziejumi, biblioteka, kultūros namais bus pajėgus ne tik apsaugoti Kernavės radinius, bet ir rengti čia tradicines lietuvių liaudies šventes.

Menininkų kultūros rūmuose Vilniuje įvyko vakaras „Kernavė šiandien“, kuriame buvo aptarti viduramžių miesto Pajautos slėnyje konservavimo ir kasinėjimo rezultatai, iškilusios problemos. Buvo kreiptasi į Respublikos visuomenę pagalbos greičiau spręsti jas, sutvarkyti Kernavės miestelį bei paspartinti muziejaus statybą.

Algimantas Povilaitis

Kai žmogus stengiasi būti nuoširdus, jis jau nebenuoširdus.

V. Kubajėvas

Didieji žmonės — išdidūs, mažieji — pasipūtę.

D. Baironas

Išskaudinti galima tik ta, kuri labiausiai gerbi, bet ne ta, kurios neapkenti.

J. Grušis

Rašytojas Jonas Bilūnas jaunystėje.

V. Ivanausko nuotraukoje: Telsių kultūros mokyklos folklorinis ansamblis.

Čiurlionio keliais

„Keleivi! Pasižvalgyk į dešinę kelio pusę. Kai važiuosi iš didžiojo menininko gimtosios Varėnos į jo vaikystės miestą — Druskininkus, pamatysi stogastulpius. Juos padarėme... Mikalojaus Konstantino Čiurlionio garbei“...

Senovės lietuvių tikėjimu virš žemės ant aukšto stulpo esąs pakabintas dangus, kraštais susisiekiantis su žeme. Stulpas, jungiantis žemę su dangumi, laikytas nepaprastu. Mitinėje tautosakoje jis vaizduojamas aukštas ir plonas, apaugęs plačiais lapais. Lietuvių liaudies mene šis mitinis stulpas išsivystė į vadinamus stogastulpius, ant kurių buvo vaizduojami įvairūs dangaus kūnai bei jų simboliai, jungiantys gyvybę duodančią žemę su dangumi, skatinančiu jos gimdymo ir augimo galią.

Stogastulpiai, kryžiai dvelkia į mus mūsų protėvių pasaulėjauta, atskleidžia jų suvoktą žemės bei dangaus sąveiką: čia rasime saulės, mėnulio, žvaigždžių, lietu, žaibų motyvus. Saulės šilumą bei ugnį simbolizuoja kryžukai. Čia visa, kas brangu žemdirbiui — augmenija, žiedai, vaisiai, javai, gyvuliai, visas jį supantis pasaulis.

Stogastulpius paprastai kūrė paprasti kaimo žmonės, norėję įkūnyti juose savo pasaulėjautą. Skyrė šventiesiems, statė, norėdami įamžinti džiaugsmo, laimės minutes: kūdikio krikštynas, vestuves, ligonio pasveikimą, gerą derlių. Tūkstančiai jų puošė mūsų kraštą pakelėse, sodybose, paupiuse.

Karai, suirutės, gaisrai nepagalėjo šių savito liaudies meno kūrinų. Medžio dirbiniai dėl medžiagos neatsparumo mūsų klimatinėse sąlygose ilgai neužsilaiko — stogastulpiai puvo, nyko, griuvo. Jų vietoje naujus statė jau kiti meistras. Todėl dabar ir neturime šiandien senesnių kaip XVIII amžiaus pabaigos.

Paskutiniaisiais dešimtmečiais ši liaudies meno šaka, išsėmusi senąją, tikėjimais pagrįstą tematiką, atgijo naujai. Šiandien šis menas vėl bujoja, nes dabar jo objektas — žmogus.

15 monumentalių stulpų — skulptūrų iš ažuolo ir 8 kuklesnės lydi keliautojų iki pat Druskininkų. Vieni stovi vieniši, kiti — į grupes susiglaudę. Atlikimo maniera, organiškų ryšių su gamta — tradiciniai, turiniu — nūdieniai. Ne šventiesiems, o žmogui, Kūrėjui, Čiurlionui. Jais lietuvių tauta pagerbia savo mylimo sūnaus atminimą.

Stulpai simbolizuoja įvairius menininko gyvenimo ir kūrybos etapus, iššaukia jūsų atmintyje Čiurlionio galerijoje matytų kūrinių siužetus, motyvus taip, kaip juos suprato ir interpretavo liaudies menininkai.

Pavyzdžiui, S. Krasausko išraižytas stulpas. Keturi karoliai

tai keturi žmogaus amžiaus etapai. Kartu tai ir keturi metų laikai, kuriems paklūsta ir žmogus, ir gamta.

Žemaičio J. Jonušo stulpe saulė — visą visatą apglėbiantis gyvybės simbolis.

V. Savicko lakoniškas koplytstulpis — keturi varpai, dangaus varpai, kurių garsas skrieja į visas žemės puses, žadina, kviečia dar kartą naujai pažvelgti į mus supantį pasaulį.

Sukurti šiuolaikinių „koplytstulpių“ (taip juos sąlyginai galėtume pavadinti) „kelia“ idėja priklauso žinomam Respublikos žurnalistui, Amatų dienų švenčių atgaivintojui Tadui Teseckui. Atsiliepė, stoji prie darbo 14 drožėjų iš įvairių Lietuvos kampelių, trys kalviai, stalius ir liaudies dailininkė Monika Bičiūnienė. Temai reikalinga vaga pakreipė, patarė skulptorius profesionalas iš Klaipėdos S. Šarapovas. Dar po metų vasarą vėl susirinkę meistras sukūrė dar aštuonias skulptūras.

Z. Zakrevskaitė

KOMPIUTERIZACIJOS HORIZONTAI

Vilniaus senamiestyje — dar vienos įkurtuvės. Čia savo 20 auditorijų, biblioteką, bendrąją restauruotame pastate įkurdina Vilniaus skaičiavimo technikos mokymo centras. Jis įsikūrė Lietuvos „Sigmos“ gamybiniam susivienijime. Kokie centro uždaviniai? Skaičiavimo technika ir kompiuteriai — vis sudėtingesni, jų išleidžiama visame pasaulyje vis daugiau, norint jais sėkmingai dirbti, reikalinga atitinkama kvalifikacija. Elektroninės technikos gamintojai, norėdami, kad jų išleidžiama technika būtų plačiau ir našiau panaudojama, kad greitai būtų pritaikoma pati naujausia, ėmėsi mokytojų vaidmens.

Skaičiavimo technikos mokymo centre bus operatyviai gaunama pati naujausia technika — tiesiai iš gamintojų. Taipogi ir užsienio firmų. Taigi personalas joms aptarnauti bus ruošiamas labai operatyviai, o gamintojai turės iš to akivaizdžią naudą — plėsis jų rinka. Centro filialai įkurti Kaune ir Klaipėdoje, o jam suteikta teisė atestuoti skaičiavimo technikos specialistus. Centras taip pat teiks įvairias paslaugas kompiuterių ir ESM vartotojams. Čia veiks ir mokslo tyrimo skyrius, kurio uždavinys — numatyti perspektyviausias ESM vystymo kryptis, tobulinti metodinę mokymo bazę.

Šiuo metu centro planuose numatyta, jog kas mėnesį čia stažuosis apie du šimtai specialistų iš visos šalies. Centras planuoja įkurti jaunimo techninės kūrybos klubą, plėsti kompiuterinių žaidimų tinkla.

Antanas Karosas

Giedantys bičiuliai

Ciepsėjimas, kudakavimas, kleketavimas ir girgsėjimas pasitikdavo nuo pat Vilniaus geležinkelininkų kultūros rūmų prieangio kiekvieną, kuris čia užsukdavo pasmalsauti, spalvingoje iškaboje išvydęs intriguojantį užrašą „Namiinių paukščių paroda“. Rečiausių rūšių vištų ir gaidelių, puošnių povų ir pašto karvelių, pentardų ir margų ančių galėjai čia išvysti tą šeštadienį. Net akys raibo nuo paukščių gausybės. Atskiroje ekspozicijoje įsikūrė simpatiškos jūros kiaulyčių, triušių ir pelėnų kompanija. Šią atskirą gyvąją kolekciją parodos rengėjai padovanojo Vilniaus vaikų namams.

Tačiau ne vien galimybė pasiukuoti parodoje savo augintiniais suviliojo čia paukščių augintojus. Tą dieną Geležinkelininkų kultūros namų salėje įvyko atkuriamoji namiinių paukščių augintojų draugijos konferencija. Jos įstatuose paskelbta, kad ši draugija veiks visuomeniniais pagrindais. Draugijos nariai galės keistis retomis paukščių veislėmis, dalintis patyrimu su kolegomis. Draugija jiems padės įsigyti pašarų, literatūros, jos narius konsultuos patyrę zootechnikai ir veterinarai. Draugija padės įsigyti retų veislių paukščių.

Kad paukščių auginimas gali tapti ne menkesniu laisvalaikio pomėgiu, kaip meškeriojimas, pašto ženklų kolekcionavimas ar skraidyklių konstravimas, puikiausiai liudija vilniečio Antano Markevičiaus pavyzdys. Jo sodybą Naujuosiuose Verkiuose jums parodys bet koks kaimynas. Beje, ir sodyba ją galima pavadinti tik su išlyga — čia pasijunti patekęs į pasa-

kišką paukščių sodą, apie kurį esi skaitęs vaikystėje brolių Grimų knygose. Tarp vaismedžių išdidžiai vaikštinėja povai, žmogaus visai nesibaimina grakštūs sidabriniai ir auksiniai fazanai, olandiškos baltakuodės vištos oriai lesioja grūdėlius greta visada priešininko besižvalgančių gaidžių-peštukų... Didžiausioje Lietuvoje namiinių ir dekoratyvinių paukščių kolekcijoje, kurią surinko Antanas Markevičius, taikiai sugyvena šimtas dvidešimt sparnuočių. Dvidešimt iš šio pulko — rečiausių rūšių atstovai. Pirmiausia paminėtinos perlinės vištos, kurių Lietuvoje beveik neišliko ir kurių kausinio kevalas — pats tvirčiausias. Pats Antanas Markevičius — moterų kirpėjas, o štai jo augintiniai — jau ir kino žvaigždėmis tapo. Jie — pagrindiniai herojai filme „Ne vien žmonių planeta“, kurį sukūrė Lietuvos televizijos režisierius dokumentininkas Vidmantas Pupluskis. Suprantama, kad Antano Markevičiaus globotiniai parodoje susilaukė itin didelio dėmesio. Daugelis kolekcionierių ir paukščių augintojų nori palaikyti su juo ryšius, keistis paukščių kiaušiais ir jaunikliais. Neabejotinai, kad paukščių augintojų draugija nemažai prisidės, jog ne viena Lietuvos sodybą papuoštų retingais gaidžiais kakarykoriai ir neregėtos vištos.

Jonas Pranskus

— Tarybų Sąjungoje susiorganizavo piliečių grupė stebėti, kaip vienašališkai mažinamos ginkluotosios jėgos, ką Gorbačiovas yra pridėjęs daryti.

Walterio Doreno gyvenimo nueitasis kelias

Šių metų kovo 29 dieną San Diego, Cal. mirė Walteris (Vaitiekus) Dorenas. Buvo gimęs 1903 m. kovo 14 dieną Padvariukų kaime, Vilkaviškio rajone, mažžemių valstiečių Dorenų šeimoje. Tai buvo jauniausias sūnus, kurį pakrikštino Vaitieko vardu.

Dorenų šeima buvo didelė: penki broliai ir dvi seserys. Namie duomenis neužteko. Reikėjo ieškoti pragyvenimo svetur. Vyriausiasis brolis Kazys išvyko į Angliją. Kitas brolis Pijus ir dvi seserys, laimės ieškoti atvyko į Ameriką. Trys broliai palikę Lietuvoje atliko tarnybą Lietuvos kariuomenėje.

W. Dorenas būdamas 10 metų pradėjo dirbti pas vietinio kaimo siuvėją, atlikdamas mažus siuvimo darbelius. Siuvėjas jam duodavo 10 kapeikų. Tačiau metams bėgant, darbštus jaunuolis gerai išmoko siuvėjo amato, kuris visam gyvenime buvo naudingas.

1925 m. buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę, ten buvo kaip geras siuvėjas, siuvo ir taisė penktojo pėstininkų pulko karių uniformas.

Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe, visur kūrėsi įvairios organizacijos, Dorenas, kaip geras siuvėjas, Lankeliškių miestelio apylinkėje, turėjo daug pažįstamų ir gavęs gerą vardą. Tad jis 1923-aisiais metais su savo draugais suorganizavo pažangiųjų jaunimo „Spindulio“ kuopą.

Kai 1926 m. gruodžio 17-ąją

karininkai, klerikalų šulų parama nuvertė liaudininkų-socialdemokratų vyriausybę ir įsteigė, vadinamą Smetonos diktatūrą, diktato valstybės, žvalgyba surado Spindulio šviesos pavojų. W. Doreną areštavo ir uždarė į Varnių koncentracijos stovyklą.

Išėjęs į laisvę, vis juto, kad yra žvalgybos akių sekamas. Tad, 1930 metais išvyko į Kanadą ir apsigyveno Toronto, Ontario. Kaip patyręs siuvėjas čia tuoj pat gavo ir darbą. Susipažinęs su vietiniais lietuviais įstojo į L.L.D. ir Sūnų ir Dukterų Pašalpinę Draugiją. Tada buvo pakviestas į aktyviai veikusį Dramos Ratelį. Dalyvavo dramų, pjesių ir komedijų pastatymuose. Kadangi buvo aktoriškų gabumų, nuo to laiko mano pažintis su W. Dorenu per 59 metus nenutrūko.

Tuo metu Toronte buvo susibūres rašytojų (mėgėjų) ratelis. Pradėjo leisti pirmąjį Kanadoje lietuvišką laikraštį „Darbininkų Zodis“. Jau pats laikraščio vardas reiškia ginti darbininkų reikalus. Vienas bendradarbis parašė korespondenciją kaip vienas lietuvių dažymo rangovas nuskriaudė mūsų draugijos narį, lietuvių — neužmokėjo už darbą. Laikraščio priešų skatinamas rangovas patraukė laikraštį teisman, „kaip netiesą“, rašiusi, reikalaujamas atlyginimo.

Žuvokas patarė kan dus kastinga po teismus tąsytis, tad patarė laikraštį parduoti. Na, taip ir buvo. Paskelbė didžiojoje spaudo-

[Nukelta į 7 pusl., Vilnis, 1989 m. gegužės 11 d.]

(Atkelta iš 6 pūsl.)

je, kad iš varžytynių parduodamas laikraštis. Laikraštis turėjo tik rašomąją mašinėlę. Varžytynėse Dorinas laikraštį nupirko. Už kelių dienų išleistas kitu vardu "Liaudies Balsas". Šis laikraštis ėjo per 42 metus.

W. Dorinas vaidino ir dainavo chore, jame susipažino su žemaitė, dainos mylėtoja Josefina Račkaitė ir sukūrė šeimą. Jiem dviem gimė sūnus, kuriam davė vardą Walter.

1939 m. Dorinai nuvyko gyventi į Chicago. Čia įsigijo rūbams valyti ir taisyti biznį.

Walteris buvo darbštuolis, dar vakarais, uždaręs valymo biznį, vykdavo į Chicago vidurmiestį taisyti policijos uniformas. Kartais siuvimo darbą parsinešdavo ir namo. Nebuvo laiko laikraščio skaityti, tada jis, dirbamas prašydavo savo sūnų garsiai skaityti "Vilnį", norėdamas žinoti kas joje rašoma. Ir taip sūnus vaikystėje išmoko lietuviškai skaityti ir kalbėti. Ir dabar gerai lietuviškai tebekalba.

Nors W. Dorenas buvo apsikrovęs darbais vis tiek rasdavo laiko dalyvauti vilniečių renginiuose ir organizacinėje veikloje. Visuomet "Vilnį" remdavo.

Dorėnas sunkiai dirbo, taupė, rūpinosi, kad jų sūnus galėtų pasiekti aukštąjį mokslą. O sūnus dar vaikystėje svajono tapti chirurgu. Svajonė išsipildė. 1953 m. įstojo į Northwestern universitetą; po kelerių metų studijų, pasirodė ir istojo į Medicijos mokyklą. Ją baigė medicinos daktaro laipsniu. Dar keliose kitose medicinos mokslo įstaigose gilino chirurgijos specialybę. Vietnamo kare gydė sužalotuosius Amerikos karius.

Po daug metų ir praktikos dabar dr. W. Dorenas yra žymus ortopedijos chirurgas, sėkmingai dirbaujasi pagarsėjusioje Skripps Memorial Hospital, La Jolla, California.

1972-aisiais metais tėvai Dorenai iš Chicago persikėlė gyventi į San Diego, Cal., arčiau prie sūnaus. Visas gyvenime gerai klostėsi, tik — štai — nelaimė užklupo, susirgo žmona Josefina nepagydoma liga. Tikrai, Walteris atliko vedybinę priesaiką, rūpinis ligoj, nelaimėj padėti. Per dešimtį metų humaniškai ją namuose prižiūrėjo! Pastaruosius kelis metus turėjo kasdieną slaugyti ir pavalgydinti — kaip mažą kūdikį. Rodos, jos gyvybė užgeso 1981 metais.

Kelis kartus su sergančia žmona buvo nuvykęs ir į Lietuvą. Žmonai mirus kasmet važiuodavo į Lietuvą. Lietuvą mylėjo, ten turėjo daug draugų ir keletą giminų.

Velionis pageidavo, kad jo kūnas būtų sukremuotas ir pelenai nuvežti į Lietuvą palaidoti. Tą pareigą sūnus pažadėjo atlikti.

Tegu gimtoji Lietuvos žemė jo palaikus amžinai priglaus, Lietuvą Jis labai mylėjo.

V. Raila

LAISKAI IR PARAMA

Dear Manager:

It's time to renew my subscription. As usual I'm late, forgive me.

My eyes are getting bad, it's hard to get all the reading done. I enjoy reading all the news when I get to it. Thank you again. Don't Vilnis, 1989 m. gegužės 11 d.

Kelionės į Lietuvą

Plačiai žinoma Amerikos lietuviams kelionių agentūra American Travel Service Bureau, per daug metų patyrusi komplektavimu turistinių grupių į Lietuvą, galvojančioms šiemet aplankyti savo gimtąjį kraštą, gimines bei pažįstamus, siūlo pasirinkti bile kurį čia skelbiamą turą. Agentūra išrūpins vizą ir tvarkys visus kitus reikalus, susijusius su kelione. Kiekvieną turą lydės patyręs palydovas iki Vilniaus ir atgal.

Kadangi dabar ryšium su Lietuvoje vykstančiais istoriniais įvykiais įdomu aplankyti Lietuvą, daug žmonių keliauja pamatyti kas ten darosi, o grupėse vietų ribotas skaičius, — paskubėkite užsiregistruoti, pasirinkę bile kurį turą.

Kreipkitės lietuviškai ar angliškai: AMERICAN TRAVEL SERVICE BUREAU, 9727 S. Western Ave., Chicago, IL 60643. Telefonas: (312) 238-9787.

TOUR NO.	DATES	NIGHTS SPENT IN EACH CITY	Chicago	New York
SPRING				
#101	April 27-May 15	Moscow 1, Vilnius 15, Moscow 1	2,150.00	2,100.00
#102	May 16-May 31	Moscow 1, Vilnius 11, Moscow 2	2,395.00	2,245.00
EARLY SUMMER				
#103	June 12-July 02	Moscow 1, Vilnius 15, Leningrad 2, Helsinki 1	2,795.00	2,645.00
VILNIS				
#104	June 14-July 01	Moscow 1, Vilnius 15, Moscow 0	2,595.00	2,445.00
#105	June 26-July 12	Moscow 1, Vilnius 10, Leningrad 2, Helsinki 2	2,595.00	2,445.00
SUMMER				
#106	July 11-July 30	Moscow 2, Vilnius 15, Moscow 1	2,795.00	2,645.00
#107	July 24-Aug 09	Moscow 2, Vilnius 10, Leningrad 2, Helsinki 1	2,695.00	2,545.00
#108	July 29-Aug 16	Moscow 1, Vilnius 15, Moscow 1 — VILNIS	2,695.00	2,545.00
#109	Aug 01-Aug 16	Moscow, Vilnius 10, Leningrad 2, Moscow 1	2,595.00	2,445.00
LATE SUMMER				
#110	Aug 21-Sept 06	Moscow 2, Vilnius 10, Riga 2, Moscow 1	2,595.00	2,445.00
#111	Sept 12-Oct 01	Moscow 2, Vilnius 15, Moscow 1 — VILNIS	2,795.00	2,645.00
#112	Oct 03-Oct 16	Moscow 1, Vilnius 10, Moscow 1	1,895.00	1,850.00

P.S. Laikraščio "Vilnius" administracija rekomenduoja laikraščio skaitytojams vyksti per šią agentūrą bile kuriuo turu. Administracija

stop sending Vilnis if the price is raised (like everything). Please let me know if you increased the price. If too much, let it be a donation.

Genevieve Klichna
Springfield, Ill.

Dear Vilnis Adm.

Enclosed is my check for \$25 to renew subscription for 1989 in memory of my mother Al Zigmant and donation of \$10. Keep up the good work!

B. Merrick
Livonia, Mich.

Dear friends:

Enclosed find my check for \$50 for renewals and \$15 donation.

Helen Pagięgala

Dear Sirs:

Enclosed is a Money Order in the amount of forty-five dollars for two years subscription to the Vilnis newspaper and a donation of fifteen dollars. Please mail the newspaper to the following address...

Helen Kumpick
New Kensington, Pa.

SUMAINYS AUKSO ZIEDUS

Teko nugirsti, kad plačiai žinomų Frank ir Geraldinos Mikužių dukterė Robyn Lee gegužės 28 dieną ištekės už Tod Alan Franklin. Su-tuoktuvės vyks Orange, Kalifornijoje. Į vestuvių pokylį ruošiasi suvažiuoti giminės bei draugai net iš Colorado, Floridos, Connecticut, Illinois ir iš kitur.

"Vilnius" direktorė Anne Krisiken irgi ruošiasi vyksti. Kaip žinia, jinai ir jos velionis vyras Ben per daug metų bendravo su Mikužių šeima, skaitėsi net giminėmis.

Nuoširdžiausiai linkiu jaunavė-

džiams, kad jų vedybiniam gyvenime būtų daug meilės ir laimės.

Marytė

LANKESI ONUTĖS PETRUTIENĖS ŽENTAS

Praeitą savaitę Čikagoje lankėsi Onutės Petrutienės dukters Jo-Anna vyras Frank Chieko. Jis čia buvo atvykęs į Newspapers Association konvenciją kaip komercinių skelbimų agentas.

Apie prieš dvidešimt penkerius metus Jo-Anna Petrutytė su juo susituokė čia Čikagoje ir po metų kitų persikėlė gyventi į Bostoną. Onutė Petrutienė, likusi našlė, po kelerių metų irgi nuvyko arčiau savo dukters.

Čikagiečiai Onutės Petrutienės, kaip plačiai žinomos muzikės ir aktyvios visuomenininkės, pasigenda. —ka

ISVYKO Į LIGONINĘ

Baigiant laikraštį paruošti spaudai, redaktorius S. J. Jokubka išvyko į ligoninę, kur jam ophthalmologas Linas A. Sidrys pašalins iš kairės akies kataraktą. Kiek ilgai po operacijos akiai truks atsigausti, nežinia. Tačiau tenka laukti, kad laikraščio ėjimas nesusitrukėtų.

Julius

KULTŪRIEČIŲ DEMESIUI

Šiuomi pranešu Amerikos Lietuvių Moterų Kultūros draugijos narėms ir Ex Mainerių Draugiško klubo narėms bei nariams, kad abiejų organizacijų narių susirinkimai bus birželio 20 dieną, o ne gegužės 16 d.

Susirinkimai vyks įprastoje vietoje — "Vilnius" apatinėje salėje. Prasidės lygiai 12-tą val. dienos.

Nellie De Schaaf
ALMKD sekretorė

IŠTIKO ŠIRDIES PRIEPUOLIS (INFARKTAS)

Aktyvių LDS Monarchs kuopos narę, pažangių tėvų dukrą Stellą Atkenson, balandžio 29 dieną išti-ko širdies priepuolis — infarktas. Skubiai greitosios pagalbos buvo nuvežta į Christ Community ligoninę. Dėka gydytojams, sustojusių plakti širdį pavyko atgaivinti, bet rašant šiuos žodžius, ligonė tebėra ligoninėje sunkiame ligonės patale.

Stella Atkenson, kai buvo dar paauglė mergaitė, yra daug padėjusi laikraščio "Vilniai", atliekamu laiku dirbdama administracijos raštinėje. Puikiai ją atsimena senosios kartos pažangiečiai, kaip aktyvią saviveiklininkę. Iki dabar ji tebėra laikraščio skaitytoja.

Nuoširdžiausi jai linkėjimai iš ligoninės grįžti į namus sveikai.

Kolektyvas

ANTANAS LITVINAS IR VĖL...

Nepavadojamas "Vilnius" talkininkas Antanas Litvinas ir vėl atnaujino 29 skaitytojams laikraštį savo pinigais. Jis tai daro kasmet, o kai kuriais metais net du kartus. Randą žmonių, norinčių skaityti laikraštį ar prašančių iš Lietuvos, Antanas neatsisako. Dažnai jis pakloja ir šimtinę kitą laikraščio paramos.

Be to, Antanas Litvinas sutiko kasdien pusę dienos būti laikraščio administracijos raštinėje atsakyti į paklausimus telefonu, spaustu-vėje jis vadovauja laikraščio ekspedicijos darbu. Ir tenka pasakyti, kad už visas šias ir kitokias paslaugas jis neima nė cento, dirba be jokio atlyginimo. Tai žmogus, kuris, išties, laikraščio reikalui aukojasi.

Adm.

Geriau nepasakyti visko, negu pasakyti per daug. L. Tolstojus

**LIŪDNAS PRISIMINIMAS
ŽEBRAIČIŲ, CHESNOS
ir KUBILIAUS ŠEIMŲ**

Prisiminus juos visus, liūdesys suspaudžia širdį. Gerbiau, mylėjau ir, štai, nebėra Jų. Bet mintyse visuomet Jie man gyvi.

MILDA (CHESNA) KUBILIUS
Hot Springs, Ark.

Liūdnas prisiminimas mirusiųjų

Su gilia pagarba ir liūdesiu prisimename visus mūsų mirusius klubo narius, kurie prisidėjo įsteigti ir dalyvauti klubo veikloje už taiką ir pažangą.

Reiškiamo gilią užuojautą artimiesiems.

LITHUANIAN SENIOR CITIZENS CLUB
VALDYBA ir NARIAI
St. Petersburg, Fla.

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Ryšium su Kapų puošimo diena su liūdesiu širdyse prisimename mylimą mamytę Marcella Wassel-Vasiliauskiene, patėvį Frank Wassel-Vasiliauską, tėvą Stanley Yurgil, brolių William Yurgil.

Nuliūdę —
duktė FRANCES JORDAN
ir žentas EDWARD JORDAN

**LIŪDNAS PRISIMINIMAS
AUGUSTO IR MARYTĖS GELBUDŲ**

Augustas Gelbuda

1882-VIII-28—1951-XI-1

Gimė Lietuvoje, Kelmaninių km., Balbicriškio par.

Marytė Avietaitė Gelbudienė-Bagdon

1890-IV-17—1959-VI-12

Gimė Lietuvoje, Kalvarijos valsč.

Priklausė prie Ex-Mainerių klubo ir choro, Lietuvių Moterų Kultūros klubo, Lietuvių Dailės ir Dramos klubo.

Mes dėkingos ir labai laimingos, turėjusios tokius pažangius tėvelius, kurie per visą savo subrendusį gyvenimą rūpinosi žmonių-liaudies gerove ir veikė dėl šviesesnės ateities darbo žmonėms. Mes bandysime sekti jų pėdomis.

Lai jie ramiai ilsisi Lietuvių Tautinėse kapinėse tarp giminių ir senų draugų.

Dukterys — NELLIE DE SCHAAF (LOUIS),
DELLA KENT (DAN) ir šeima

PADĖKA

Antaninos Butkis (Mikužienės), gyvenusios La Grange, Ill., šeima reiškiamo nuoširdžią padėką velionės giminėms, draugams ir kaimynams, dalyvavusiems jos laidotuvėse, išreiškusiems mums užuojautą žodžiais bei laiškais, pagerbusiems karste velionę gėlių buketais bei vainikais.

Dėkojame laidotuvių direktoriui Paul Ridikas už pasakytą prie karsto atsisveikinimo kalbą ir už visas kitas paslaugas laidotuvių metu šermeninėje ir Lietuvių Tautinėse kapinėse.

Dėkojame Algirdui Brazui už sugiedojimą atitinkamų giesmių šermeninėje atsisveikinimo metu su velione. Taipgi nuoširdžiai dėkojame grabnešiams, Amerikos Lietuvių Moterų Kultūros draugijos narėms, Ex Mainerių klubo nariams ir kitoms organizacijoms, kurioms priklausė velionė, už pagerbiną jos karste bei už budėjimą.

JOHN ir HELEN MIKUŽIAI,
FRANK ir GERRY MIKUŽIAI
ir jų šeimos

MIRUS WALTERIUI DORINUI

(San Diego, Calif.)

Reiškiamo gilią užuojautą velionies sūnui dr. Walter Doren, jo žmonai Barbarai, keturiems anūkam ir proanūkiams, giminiams bei artimiesiems čia Amerikoje, Kanadoje ir Lietuvoje, draugams bei pažįstamiems.

LOUIS DE SCHAAF
S. J. ir ANNA JOKUBKA
JUL. ir MARY URBIKAS
A. MALINAUSKAS
FRANK VAITKUS
ANTOINETTE VAITKUS

NELLIE DE SCHAAF
ANELĖ DOČKUS
ANTANAS LITVINAS
JOHN PATECKAS
JOHN FEIZA

**MIRUS ANNAI JACOBS —
JOKUBAUSKIENEI**

Reiškiamo gilią užuojautą velionės sūnui Albert, jo žmonai Annai, mirusio sūnaus Frank našlei Olgai, anūkam Raymond, Wayne, Frank Jr. ir keturiems proanūkiams, seserėčioms Valerijai Urbikas ir jos vyrui Tony, Lillian Roller ir jos vyrui Ernest, kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems.

MARY WALAITIS,
BARNEY ir MARY BRENNAN
Clearwater, Fla.

MIRUS

Antaninai Butkis [Mikužis]

Reiškiamo gilią užuojautą velionės sūnams Frank Mikužis ir jo žmonai Gerry, John Mikužis ir jo žmonai Helene, anūkam, seserėčioms, broliams, seseriai Josephine Vaišvila, bei kitiems artimiesiems, draugams.

VYTAUTAS ir DOVIE YOTKA
Chicago, Ill.

MIRUS WALTER DORINUI

(San Diego, Calif.)

Noriu pasakyti, buvome geri pažįstami ir per eilę metų vienas su antru mainėmės laiškais. Dabar to nebebus.

Reiškiu gilią užuojautą jo šeimai, idėjos draugams čia Amerikoje, Kanadoje ir Lietuvoje.

Netekome labai gero, ištikimo savo įsitikinimams žmogaus.

MILDA KUBILIENĖ
Hot Springs, Ark.

**Mirus Antaninai Butkis, Walter
Dorinui ir Juozui Kenstavičiui**

Reiškiamo giliausią užuojautą jų šeimoms, giminiams bei kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems čia Amerikoje, Kanadoje ir Lietuvoje.

JOANA GRIGAS ir šeima
Sandy, Utah